

ERGONOMİK AÇIDAN MEKÂN DENEYİMİ/ARKİTEKTONİĞİ: KARABÜK BEBEK KÜTÜPHANESİ VE ANKARA ALİ DAYI ÇOCUK KÜTÜPHANESİ ÖRNEĞİ

Yavuz ARAT^{1*}, Sema PARLAK²

¹ Necmettin Erbakan Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

ORCID No: <http://orcid.org/0000-0002-9145-2648>

² Necmettin Erbakan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya

ORCID No: <http://orcid.org/0000-0001-8552-701X>

Anahtar Kelimeler

Bebek kütüphaneleri
Çocuk kütüphaneleri
Ergonomi
Mekân deneyimi

Öz

Kitaplar bir toplumun gelişmişlik düzeyi olarak gösterilir. Kütüphaneler kitap okumak, bilgi edinmek için gidilen tekil işlevli mekânlar yerine artık sosyal mekânlar olarak dönüşmeye başlamaktadır. Günümüzde teknolojinin de ilerlemesiyle kütüphanelerin sunduğu olanakların artması kullanıcı çeşitliliğini de ortaya çıkarmıştır. Özellikle anne ve babalar çocukları ile daha kaliteli vakit geçirebilmek için kütüphanelere birlikte gitmektedir. Çocuklar, anne ve babalarıyla vakit geçirmelerinin yanı sıra arkadaş edinme, birlikte kavrama, geliştirme gibi alışkanlıklar da kazanmaktadır. Bu kapsamda tasarlanan bebek ve çocuk kütüphaneleri, yetişkin kütüphanelerinden farklı olarak oyun tabanlı mekânlarla desteklenmeli; bebek ve çocuklar için üretilen mekân ve donatılar, bebek ve çocuk ölçeği gözetilerek tasarlanmalıdır. Çalışmanın amacı, ülkemizde yakın zamanda kullanılmaya başlanılan bebek ve çocuk kütüphanelerinin mekân ve donatı olarak ergonomik açıdan kullanıcıya uygunluğunun irdelenmesidir. Çalışma, günümüzde hizmet veren bebek ve çocuk kütüphane binalarının iyileştirilmesi ve gelecekte tasarlanması planlanan bu binaların ergonomik ölçütlere göre yapılmasına katkı sağlaması açısından önemlidir. Bu bağlamda örnek alan olarak seçilen Karabük bebek kütüphanesi ve Ali Dayı çocuk kütüphanesi mevcut durumuna ilişkin yerinde gözlem, fotoğraflama ve ölçüm tekniği ile mekân içinde donatıların uygunluğu tespit edilmiş; yapılan literatür araştırması, bebek ve çocuk kütüphaneleri ile ilgili yayınlanmış standartlar ve belirlenmiş tasarım kriterleri çerçevesinde fizyolojik açıdan değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda, çalışma alanı olarak seçilen kütüphaneler yeniden işlevlendirildiği için mekân ve donatılarında bazı ergonomik ölçütlere dikkat edilmediği tespit edilmiş; gözleme ve ölçüme dayalı elde edilen bulgular paylaşılmıştır.

SPATIAL EXPERIENCE/ARCHITECTONICS IN TERMS OF ERGONOMICS: THE CASES OF KARABÜK BABY LIBRARY AND ANKARA ALİ DAYI CHILDREN'S LIBRARY

Keywords

Baby libraries
Children's libraries
Ergonomics
Spatial experience

Abstract

Books are considered as an indicator of developmental level of a society. Libraries, which used to be places that served the single purpose of reading books and obtaining information, have been evolving into social spaces. Today, along with the developing technology, the opportunities offered by libraries have been diversified, which resulted in a diversification of users as well. Particularly, parents visit libraries in order to spend quality time with their children. In addition to quality time with their parents, children develop habits such as making friends, comprehension and development in groups. Baby and children's libraries designed within this context should be supported with game-based spaces differently from conventional libraries, and these spaces and furnishing produced for babies and children should be designed considering the size of babies and children. The study aims to scrutinize the ergonomic appropriacy of baby and children's libraries which started to be used recently for babies and children in terms of space and furnishing. The study is important in that it can contribute to the improvement of baby and children's libraries currently serving and the ergonomic design of the library buildings planned to be built in future. In this context, Karabük Library for Babies and Ali Dayı Children's Library were chosen as the sample of the study, and the current appropriacy of the furnishing in the relevant spaces was determined through on-site observation, photographing and measuring techniques, and they were evaluated within the framework of literature review, standards and established design criteria published in relation to baby and children's libraries from a physical perspective. As a result of the study, it was determined that while the sample libraries were being restored to serve a new function, certain ergonomic criteria regarding space and furnishing were not considered, and the findings obtained as a result of observation and measurements were shared.

Araştırma Makalesi

Research Article

Başvuru Tarihi : 26.11.2019

Submission Date : 26.11.2019

Kabul Tarihi : 02.09.2020

Accepted Date : 02.09.2020

* Sorumlu yazar e-posta: [smparlak0@gmail.com](mailto:sparlak0@gmail.com)

1. Giriş

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde "*Çocuk, dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama, yaşına uygun eğlence (etkinliklerde) bulunma, kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkına sahiptir*" ifadesi ile çocuğun gelişimine katkı sağlayacak ortamlarda bulunarak zamanını değerlendirmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu (IFLA, 2006)'nın yayınlamış olduğu Çocuklara Yönelik Kütüphane Hizmetleri Rehberi'nde tanımı yapılan bebek ve çocuk kütüphaneleri "Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde belirtilen etkinlikleri yapabilecekleri; dil gelişimine, okuma alışkanlıklarına katkı sağlayan ve onları topluma kazandıran birimler" olarak tanımlanmaktadır (URL-1). Bebek ve çocuklar kütüphanelere sadece kitap okuma amaçlı gelmemeli kendilerine uygun etkinliklere ve eğitim faaliyetlerine katılarak sosyal çevre edinmelidir. Bebek ve çocuğa ait tüm mekânlarda olduğu gibi bebek ve çocuk kütüphanelerinde de bebek, çocuk ve ebeveynler için algısal ve zihinsel gelişmelerine pozitif katkı sağlayacak özelliklerde tasarlanmalıdır. Bebek ve çocuk kütüphanesi yapıları kolay ulaşılabilir, güvenli, çevreye saygılı, fonksiyonel, esnek, bilgi ve bilişim teknolojilerine sahip, ilgi çekici, etkileşime ve değişime açık olmalıdır (Latimer ve Niegaard'tan akt. Delice Güller & Bilbay, 2016).

Bebek ve çocuklar, halk kütüphaneleri içerisinde ayrılmış belirli bir alanı kullanabildikleri gibi günümüzde sadece bebek ve çocuklar için özelleşmiş yapılardan da faydalanabilmektedir (URL-2). Bu yapılar bebek ve çocukların verimli bir şekilde vakit geçirebileceği uygun mekân ve donatılara sahip olması gerekmektedir. Dolayısıyla bebek ve çocuk kütüphaneleri çocukların antropometrik ölçüleri ile uyumlu olmalı ve ergonomik ölçütler dikkate alınarak tasarlanmalıdır.

Çalışma, Karabük bebek kütüphanesi ve Ali Dayı çocuk kütüphanesinin mekânsal organizasyonu ve donatılarının kullanıcılarına uygun olup olmadığının ve fiziksel konfor şartlarının ne derecede dikkate alındığının irdelenmesine ve yerinde tespit edilmesine dayandırılmaktadır. Çalışma günümüzde hizmet veren bebek ve çocuk kütüphane binalarının hizmet koşullarının iyileştirilmesi ve gelecekte tasarlanması planlanan bu yapıların ergonomik ölçütlere göre yapılmasına katkı sağlaması açısından önemlidir.

1.1. Amaç ve Yöntem

Çalışmanın amacı, ortaya çıkışı 20. yüzyıla dayanan fakat ülkemizde yakın zamanda kullanılmaya başlanılan bebek ve çocuk kütüphanelerinin mekân ve donatı olarak ergonomik açıdan bebek ve çocuklar üzerindeki uygunluğunun irdelenmesidir. Çalışma kapsamında Bebek ve çocuk kütüphanelerinin bebek ve çocukların fiziksel, algısal-bilişsel ve psiko-sosyal gelişimlerine etkilerinin ergonomik açıdan analizi yapılmaktadır.

Çalışmada, örneklem alan olarak seçilen Karabük bebek kütüphanesi ve Ali Dayı çocuk kütüphanesi mekân ve donatılarının kullanıcılarına uygunluğu, yerinde gözlem, fotoğraflama ve ölçü tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Bu kapsamda literatür araştırması yapılmış; bebek ve çocuk kütüphaneleri ile ilgili IFLA, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü gibi kuruluşlar tarafından belirlenmiş standartlar ve fiziksel konfor parametreleri olan mekânsal, görsel, işitsel ve ısıl konfor çerçevesinde mekân ve donatılar değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda kütüphane mekânlarında ortaya çıkan olumlu ve olumsuz çıkarımlar Karabük bebek kütüphanesi ve Ali Dayı çocuk kütüphanesi mekân arkitektiğinin belirlenmesini ve bulguların paylaşılmasını sağlamıştır.

2. Bilimsel Yazın Taraması

Bu bölümde bebek ve çocuk kütüphaneleri ile doğrudan ilişkili olan kaynaklara yer verilmiştir. Bununla beraber erken çocukluk dönemi ile ilgili olan diğer çalışmalarda araştırılmıştır. Araştırılan kaynaklar çerçevesinde çalışmanın literatür kısmı oluşturulmuştur. Elde edilen verilerin bebek ve çocuk kütüphanelerinin bebek ve çocuklar için uygunluğunun analiz edilmesinde yardımcı olacağı düşünülmüştür. Bu çalışma için yön veren bazı kaynaklar hakkında kısa bilgiler aşağıda verilmiştir.

Delice Güller ve Bilbay (2016), "Kütüphane Yapılarında Okul Öncesi Çocuklara Yönelik İnteraktif Mekânların İrdelenmesi" isimli çalışmada, kütüphane yapılarında çocuklara yönelik mekânsal organizasyonların nasıl olması gerektiğini örnekler üzerinden aktarmaktadır.

Tapkı ve Canbay Türkyılmaz, (2018), "İlköğretim Yapılarında Ergonomi Kavramının İncelenmesi: Farklı Tasarım Anlayışlarına Sahip İki İlkokul Yapısının Karşılaştırılması" adlı çalışmada, ilkökul yapılarının ergonomik konfor şartlarına uygun olup olmadığını irdelenmiştir. Mekân ve donatıların ergonomik açıdan yeterliliğini analiz tabloları üzerinde sorgulanmıştır.

Aydın ve Aydemir (2018)"Çocuk Mobilyası Üzerine Bir Değerlendirme" isimli çalışma ile, çocuk mobilya

ve donatılarında tasarım kriterlerinin önemi çeşitli örnek ve literatür araştırmaları üzerinden değerlendirilmektedir. Bu çalışma ile çocuklar için mekân ve mobilya tasarlayan tasarımcılara örnek olması hedeflenmektedir.

2.1. Bebek ve Çocuk Kütüphanelerinde Ergonomi

Bebek ve çocukların antropometrik ölçüleri ulus, bölge, yaş, cinsiyet, beslenme özellikleri, ekonomik güce göre farklılık göstermektedir. Bebek ve çocuk kütüphanelerinde bu farklılıklar dikkate alınarak tüm kullanıcıların ihtiyaç ve beklentilerini karşılayacak şekilde; bebek ve çocukların erken yaşlarda kitapla etkileşim sağlayabilmelerine, düşüncelerini ifade edebilmelerine, fiziksel olarak gelişim gösterebilmelerine ve topluma katılım sağlayabilmelerine yardımcı olacak bir ortam tasarlanmalıdır (Tapkı & Canbay Türkyılmaz, 2018).

Bebek ve çocuk kütüphaneleri, bebek, çocuk ve ebeveynler tarafından kullanılan canlı mekânlardır. Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği (2012) Madde 4'te göre bebek kütüphaneciliği hizmeti sunulan yaş grubu üst sınırı üç; çocuk kütüphaneciliği hizmeti sunulan yaş grubu üst sınırı on altı olarak belirlenmiştir. Bebek ve çocuk kütüphaneleri bebekler, çocuklar ve onların ebeveynlerinden oluşan kullanıcı çeşitliliğini barındırmaktadır. Bu nedenle farklı kullanıcı tiplerine yönelik mekân ve donatının ergonomisi, kullanıcı antropometrisi gözetilerek analiz edilmelidir. Bebek ve çocuk kütüphanelerinde uygun mekân ve donatı tasarımı yapılması gerekmektedir. Yapı bir bütün olarak ele alınmalı, okuma salonları, etkinlik odaları, merdiven, tuvalet ve donatı elemanları ergonomi ölçülerine göre tasarlanmış olmalıdır.

2.2. Bebek ve Çocuk Kütüphanelerinde Konfor

Bebek ve çocuk kütüphaneleri mekân ve donatıları konfor sağlayıcı parametreler olan mekânsal, görsel, işitsel ve ısısal konfor üzerinden analiz edilmelidir.

2.2.1. Mekânsal Konfor

Mimarlık soyut olan mekân ve zamanı, sürekli değişen ve gelişen insan için somutlaştırarak nitelikli ve konforlu bir alan ortaya çıkarır (Pallasmaa, 2018). Bebek ve çocuk kütüphaneleri de çocuklara kendi aralarında iletişim kurabilecekleri bir kamusal alan sunmaktadır (IFLA'dan akt. Yılmaz & Ekici, 2011). Kütüphaneler çocuklar açısından buluşma mekânları olmalıdır. Mekân ve donatı ölçüleri kullanıcılara uygun olarak belirlenmelidir.

Her mekânda olduğu gibi bebek ve çocuk kütüphaneleri de konumlandıkları çevre ve mekân

organizasyonu ile çocuk psikolojisini olumlu ya da olumsuz yönde doğrudan etkilemektedir (Yıldız, Yalçınkaya, & Saydam, 2018). Kütüphaneler bebek, çocuk ve ebeveynleri için erişilebilir olmalı, taşıt yoluna direk temastan uzak ve toplu taşıma araçlarına uygun bir alanda konumlanmalıdır. Yapı, zaman içerisinde gereksinimlere bağlı olarak değişebilecek esnek mekânlardan oluşmalıdır (Baran, Yılmaz, & Yıldırım, 2007). Yaşlarına uygun fiziksel ve psikolojik açıdan geliştirici alanlara, mobilyalara, temiz halılara, tuvalet ve bebek bakım alanına sahip olmalıdır. Ayrıca ebeveynler için oturma alanları düşünülmeli; ebeveyn ve çocuğun vakit geçireceği sosyal alanlar oluşturulmalıdır (Delice Güller & Bilbay, 2016).

Bebek ve çocuğun fiziksel ve davranışsal gelişimi açısından çevresi parmaklıklarla çevrili bir bahçe düşünülmelidir. Ebeveynlerin bebek ve çocuklarını araçtan güvenle indirip bindirebilmesi için gerekli otopark alanı düşünülmelidir. Bebek ve çocukların güvenli bir şekilde hareket edebilmesi için tek katlı olarak tasarlanmalı ve mümkün oldukça merdivenli çözümlerden kaçınılmalıdır. Çok katlı binalarda bebek ve çocuk kütüphanesine asansörle ulaşım sağlanmalıdır. Yapı içerisinde uygun yerlere konumlandırılmış yönlendirme tabelaları bulundurulmalıdır. Mekân, kullanıcılar için uygun yükseklikte olmalı; gerekli durumlarda asma tavan kullanılarak nitelikli duruma getirilmelidir. Merdivenler çocukların erişemeyeceği bir yerde konumlanmalı, kapılar kolay açılır kapanır olmalıdır. Bebek ve çocukların hareketini ve güvenliğini kısıtlayıcı engeller olmamalıdır. Mekân, mekânlar arası geçiş ve donatılar tüm kullanıcılara yönelik olmalıdır (Yıldız, Yalçınkaya, & Saydam, 2018). Kullanıcısına özgü mekânları ve mobilyalarıyla kullanıcıların dikkatini çekmelidir (IFLA'dan akt. Yılmaz & Ekici, 2011).

Kütüphane ana girişi ebeveynlerin çocukları ile hazırlıklarını yapabilecekleri genişlikte olmalıdır. Bebek ve çocuk kütüphanelerinde, bebek ve çocukların karmaşık çözümlü koridor ve mekânlardan, teknik mekânlardan, kot farkının olduğu mekân ve bahçeden kaçınılmalıdır (Baran, Yılmaz, & Yıldırım, 2007).

Okuma ve etkinlik odaları bahçe ve oyun alanları ile kolay geçiş sağlanacak nitelikte tasarlanmalıdır. Bebeklerin birlikte vakit geçirebileceği, ebeveyn veya bakıcılarıyla etkinlik yapabilecekleri, bireysel hareket edebilecekleri mekânlar; bu yaş grubu için gerekli bakım alanları ile ilişkili olacak şekilde düşünülmelidir (IFLA'dan akt. Yılmaz & Ekici, 2011). Yedi yaş üstü çocuklar bilgi teknolojilerini kullanarak gereksinimlerini gidermeleri için kütüphanede ayrı bir bilgisayar kullanma alanı oluşturulmalıdır.

Ülkemizde bebek ve çocuk mobilyalarının ölçü, biçim ve kullanım amaçları yaş gruplarına göre

farklılık göstermektedir (Tablo 1). Bu çalışma kapsamında yapılmış olan literatür çalışmaları incelendiğinde; masa, sandalye, dolap gibi donatıların boyutlarını değerlendirme sistematığında öncelikli olarak kullanılan veri boy olduğu için bu çalışmada donatıların yüksekliğinin kullanılması öngörülmüştür.

Tablo 1. Yaş Gruplarına Göre Mobilyalarda Aranılan Ölçüler (Ceylan'dan akt. Sofuoğlu ve Kuşcuoğlu, 2009)

Yaş	Oturma Yüksekliği (cm)	Masa Yüksekliği (cm)	Göz Hizası (cm)
2-3	25-30	45-50	96
3-6	30-37	50-52	102
6-8	37-38	62-65	107
8-10	38-40	68-70	107
10-14	42-44	72-73	127

Mobilyalarda yalın, sade ve kolay anlaşılabilir formlar kullanılmalıdır (Aydın & Aydemir, 2018). Bebeklerin güvenli bir şekilde hareket edebilmeleri için yumuşak, kolay temizlenebilir minderler tercih edilmelidir. Mobilyalarda keskin kenarlı ve sivri köşelerden uzak durulmalıdır. Mobilya malzemesi olarak MDF, kompozit, metal, plastik yerine ahşap malzeme kullanılmalıdır (Sofuoğlu & Kuşcuoğlu, 2009). Dolap yüksekliği çocukların ulaşabileceği ölçülerde olmalıdır. Dolaplara erişim mesafesi çocuğun yaşına bağlı olarak farklılaşan antropometrik ölçülerine göre değişiklik gösterir. Yüksek boydaki dolaplar duvara sabitlenmelidir. Dolaplar hem çocuğu düzene alıştırmak hem de güvenlik açısından kapaksız tasarlanmalıdır.

Elektrik prizlerinin üzeri kapatılmalıdır. Ebeveyn ve bakıcılar için bebeğini görebileceği ve çevresiyle etkileşimde olabileceği bir konumda oturma alanları oluşturulmalıdır. Bebek ve çocuk kütüphanelerinde kullanıcı farklılığı olduğu için, lavabo ve tuvaletlerde kullanıcı türüne göre çeşitlilik göstermektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Kullanıcı Türüne Göre Lavabo Tuvalet Ölçüleri (URL-3 ve Engelliler İçin Evrensel Standartlar Kılavuzu, 2012 verilerinden faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Kullanıcı Türü	Lavabo Yüksekliği (cm)	Tuvalet Yüksekliği (cm)
Çocuk	69	30-31
Yetişkin	80-85	40
Engelli	70-75	43-48

Bakım odası erişilebilir güvenli bir alanda bulunmalıdır. Emzirme, bez değiştirme ve uyutma alanları birbiri ile ilişkili olacak şekilde

tasarlanmalıdır. Kullanıcının rahatsız olmaması için kapı içeriden kilitlenebilir olmalıdır. Donatı elemanları bebek ve ebeveyninin antropometrisine uygun düşünülmelidir. Mekân içerisinde ebeveyn için arkılığı, kol dayanağı, bel desteği bulunan koltuk ya da sandalye; bebek için derinliği min. 50 cm genişliği 60 cm uygun malzeme kullanılmış masa ya da tezgâh bulunmalıdır (Alkan, 2017).

Yapıda fiziksel engelli kişiler için; geçiş alanlarında uygun eğimde rampalar, birden çok katlı yapılarda engelli ölçülerine uygun asansör, tuvaletler, koridorlar ve mekân içerisinde rahat hareket edebilecekleri boş alanlar yapılmalıdır (Karabey, 2004'ten akt. Tapkı ve Canbay Türkyılmaz, 2018).

Bebek kütüphanelerinde zemin temizlenebilir halı ile kaplanmalıdır. Halk Kütüphanelerinde Mimari Uygulamalar Çalıştay Raporu (2017)'nda çocuk kütüphanelerinde zeminin granit seramik ile kaplanması gerektiği belirtilmiştir. Fakat granit seramik malzemenin kaygan bir malzeme olması nedeniyle çocuk kütüphanelerinde anti bakteriyel pvc kaplama malzeme kullanımının uygun olacağı öngörülmektedir. Mekân içerisinde değişen etkinliklere uygun yer döşemesinde farklılıklar oluşturulmalıdır. Duvarlarda alerjik reaksiyonlara sebep olacak malzemelerden kaçınılmalı her türlü darbeye karşı dayanıklı olacak şekilde tercih edilmelidir.

2.2.2. Görsel Konfor

Kullanıcısı çocuk olan tüm mekânlarda geçirilen zamanın kaliteli olması için planlama sürecinde, diğer ergonomik ölçütler gibi görsel konfor ölçütleri de göz önünde bulundurulmalıdır (Delice Güller & Bilbay, 2016). Görsel konfor; aydınlatmanın yanı sıra renk kullanımı ve doku gibi birtakım ölçütlere bağlıdır. Her mekân ayrı bir aydınlatma düzeyi ve biçimi gerektirmektedir (Temel & Canbay Türkyılmaz, 2018).

Bebek ve çocuk kütüphanelerinde, bebek ve çocukların çevresini kolay algılamaları ve güvende hissetmeleri için doğal ve yapay aydınlatma elemanları ile aydınlatma sağlanmalıdır (IFLA'dan akt. Yılmaz & Ekici, 2011). Bulunduğu bölgenin iklim özelliklerine uygun olacak pencere boyutu seçilmelidir. Tasarım sürecinde mekânların işlevleri göz önünde bulundurularak pencere konumları belirlenmelidir. Sabah güneşinden yararlanmak için pencereler doğuya; okuma, etkinlik ve oyun alanları yeterince gün ışığından faydalanmak için güney yönünde konumlandırılmalıdır (Delice Güller & Bilbay, 2016). Pencereler çocukların dışarıyı görebilecek yükseklikte (50 cm) ve iyi aydınlatacak boyutta olmalı fakat çocukların güvenliği için pencere koluna çocuklar ulaşmamalıdır (URL-4). Işıktan alınan verimin yüksek olması için tavan,

duvar ve zemin açık renkli tercih edilmelidir (Zahoor'dan akt. Hazırlar, 2004). Gerektiğinde odanın karartılması için kolay hareket edebilen koyu renk ve sade dokuda perde kullanılmalıdır.

Renk, bebek ve çocukların görsel algılamalarında en etkili fiziksel faktörlerden biridir (Sağocak, 2005). Mekân içerisinde bulunan renkler bebek ve çocukların dikkatlerini dağıtma ve toplama görevi üstlenmektedir. Çukur & Delice'den akt. Aydın & Aydemir, (2018)'de belirtildiği gibi bebek ve çocuk kütüphanelerinde ilgilerini dağıtacak birden fazla renk kullanmak yerine fonksiyonları birbirinden ayırma, özgürlük duygusu kazandırma, yön bulma gibi amaçlar için açık tonda renkler kullanılarak tasarlanmalı ve aşırı renklilikten kaçınılmalıdır. Ancak renk kullanımı, mekânın işlevine ve rengin mekândaki kullanım amacına göre değişiklik kazanacağından bu yargı her mekânda bu görüşü kapsamayabilir.

2.2.3. İşitsel Konfor

İşitsel konfor, konuşmaların net ve algılanabilir olması için gerekli ses düzeyi ve akustik gibi ölçütler ile ilişkilidir. Akustik çözümlerin doğru olamaması ya da ses yalıtımı yapılmaması gürültüye sebep olur. Gürültülü ortamlar insanlara rahatsızlık vererek verimi azaltır (Temel & Canbay Türkyılmaz, 2018).

Gelişim süreci boyunca bebek ve çocuklar, gelişimini tamamlamış yetişkinlere göre gürültüden daha fazla etkilenmektedir (Özcan, 2012) Bu nedenle bebek ve çocuk kütüphaneleri ses seviyesinin düşük olduğu alanlarda konumlanmalıdır. Mekân içerisinde konuşmalar anlaşılabilir ve uygun düzeyde olması gerekmektedir. Akustik açıdan ses yalıtımı sağlayan ve ses yutma özelliğine sahip malzemeler kullanılmalıdır (Karabey, 2004'ten akt. Tapkı & Canbay Türkyılmaz, 2018). Ayrıca yapı çevresinde yeşil alan oluşturularak gürültü engellenmelidir.

2.2.4. Isısal Konfor

Isısal konfor mekânın havalandırma, iklimlendirme ve ısınma ölçütlerini kapsayan bir parametredir.

Bebek ve çocuk kütüphanelerinin ısı derecesi bebek ve çocuklara göre ayarlanmalıdır. Bebek ve çocuk kütüphanelerini havalandırma sırasında mekânın ısı kaybının minimum ölçülerde olması için binanın iyi bir yalıtımı olmalıdır. Mekânın havalandırmasını sağlayacak pencerelerin kanatları tehlike oluşturmaması için küçük açılımlar yapacak şekilde ayarlanmalıdır (Karabey, 2004'ten akt. Tapkı & Canbay Türkyılmaz, 2018).

Bu çalışmada örnek alan olarak seçilen bebek ve çocuk kütüphanelerinde bu parametre ile ilgili

herhangi bir ölçüm yapılmadığı için değerlendirme dışı bırakılmıştır.

3. Analiz

3.1. Karabük Bebek Kütüphanesi

Türkiye'nin 0-3 yaş grubuna hizmet veren ilk bebek kütüphanesi 2018 yılında, Karabük ili Yenişehir Mahallesi'nde bulunan Zübeyde Hanım İl Halk Kütüphanesi dördüncü katı batı yönünde konumlandırılmıştır (Şekil 1). Bebek Kütüphanesi'nde bebelere kitap okuma alışkanlığı kazandırma, fiziksel ve zihinsel gelişimlerine katkıda bulunmak amacıyla ebeveynleri ve gönüllü eğitimcilerle birlikte eğitici etkinlikler yapılmaktadır.



Şekil 1. Karabük Bebek Kütüphanesi Konumu

Karabük bebek kütüphanesi, bulunduğu katta bebelere için tehlike oluşturmayacak bir alanda konumlanmış olup 100 m²'lik bir alana sahiptir (Tablo 3). Kütüphaneye girişte ebeveynlerin ve 2-3 yaş grubu çocukların ayakkabılarını koymasına uygun ölçülerde raf bulunmaktadır. Duvarlara sabitlenmiş raf, ebeveynler için oturma alanları, bebelere uygun yumuşak dokulu oturma alanları ve oyuncaklar, eğitici ve bilgilendirici kitaplardan oluşan bebek kütüphanesinde birbirinden farklı yaş gruplarına aynı mekânda hizmet verilmektedir.

Bebek kütüphanesi ile aynı katta ebeveynlere bilgilendirmenin yapıldığı 60 kişilik konferans salonu bulunmaktadır. Aynı zamanda konferans salonuna iki kişilik koltuk koyularak bebek beslenme ve bakım yeri olarak tanımlanmıştır. Bebek beslenme ve bakım yeri analiz edildiğinde; mekân organizasyonunun, donatıların biçimsel özellikleri ve boyutlarının ebeveyn ve bebek için uygun olmadığı tespit edilmiştir.

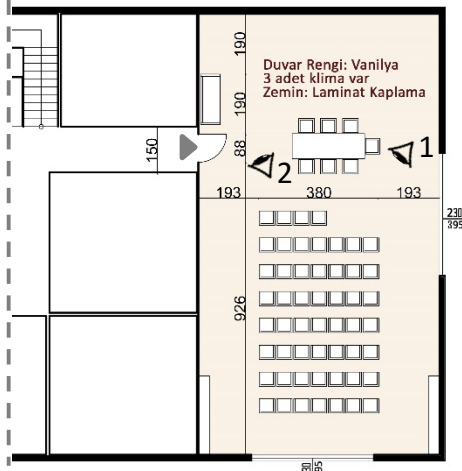
Tablo 3. Karabük Bebek Kütüphanesi

Bebek Kütüphanesi Planı



Bir Numaralı Bakış

İki Numaralı Bakış



Bakım Odası/Konferans Salonu Planı



Bir Numaralı Bakış

İki Numaralı Bakış

Bebek Kütüphanesi mekânsal konfor açısından analiz edildiğinde; masa ve sandalye yüksekliklerinin 2-3 yaş grubuna uygun ölçülerde olduğu tespit edilmiştir. Raflar tehlike oluşturmayacak şekilde duvara sabit ve kapaksızdır. Rafların alt rafları hariç üst raflarına çocuk ebeveynsiz ulaşamamaktadır. Bebek beslenme ve bakım alanındaki koltuk uygun ölçülerde fakat işlevi

için nitelikli değildir. 0-3 yaş grubu için zeminde tasarlanmış oyun alanları, etkinlik halıları ve donatılar bebekler için uygundur (EK 1).

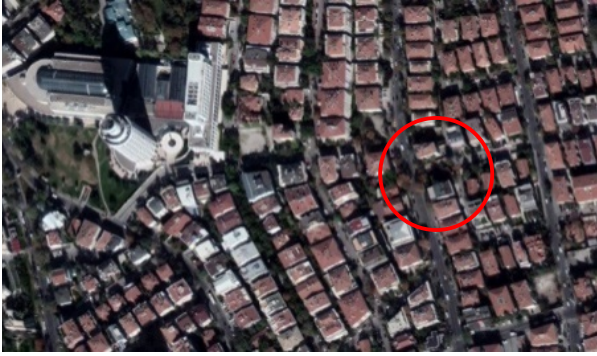
Mekân içerisinde prizler bebekler için tehlike oluşturmaması için donatı arkalarına gizlenmiştir. Pencere zemininden 30 cm; pencere kulpları 70 cm yükseklikindedir. Fakat pencereler dışa doğru açıldığı için çocuklar açısından tehlike oluşturmamaktadır.

Zemin kaplama malzemesi olarak kolay temizlenebilir açık renk laminat parke kaplama kullanılmıştır. Ancak laminat parke mekânsal konfor açısından incelendiğinde, bebekler için uygun bir malzeme olmadığı tespit edilmiştir. Duvarda bebeklerin dikkatini dağıtmayacak, aksine sakinleştirecek nitelikte vanilya ve menekşe rengi saten duvar boyası kullanılmıştır. Kolonlar ahşap malzeme ile kapatılarak üzerinde eğitici ve öğretici görsel etkinlikler yapılmıştır.

Görsel konfor açısından incelendiğinde mekânın; ölçüsü 200x390 cm olan iki adet pencere ve 160x100 cm olan bir adet pencere ile doğal olarak aydınlatıldığı tespit edilmiştir. Pencere boyutlarının mekân ölçüsüne göre yeterli boyutlarda olmasından dolayı pencerelerin aydınlatma gücünün yeterli olduğu gözlenmiştir. Fakat bu boyuttaki pencereler kış aylarında ısı kaybına neden olmaktadır. Dolayısıyla bebekleri kış aylarında olumsuz etkilemektedir.

3.2. Ankara Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi

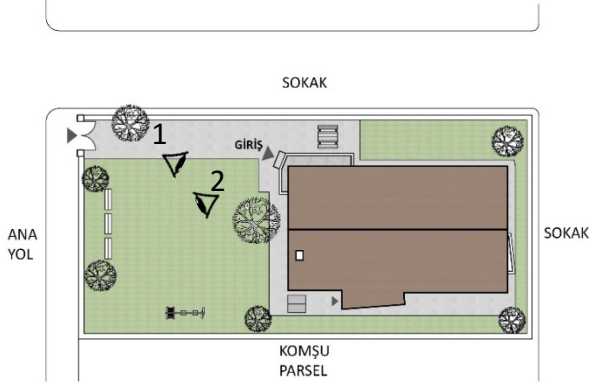
0-16 yaş grubuna hizmet veren Türkiye'nin ilk çocuk kütüphanesi olan Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi 2011 yılında açılmıştır. Çocuk Kütüphanesi Ankara ili Çankaya semti Nenehatun Caddesi'nde bulunmaktadır (Şekil 2). Yapı, Hamdullah Şükrü Kenanoğlu tarafından bahçe içerisinde iki katlı ev olarak yaptırılmıştır. Ülkemizde okuma alışkanlığının küçük yaşlarda kazandırılması düşüncesine sahip olan Kenanoğlu, 1985 yılında evini çocuk kütüphanesi olarak hizmet vermesi için bağışlamıştır.



Şekil 2. Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi Konumu

Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi tek yönde ana taşıt yolunun ve ara sokakların bulunduğu köşe parselde yer almaktadır (Tablo 4). Taşıt ile gelen kütüphane kullanıcıları yapıya ait otopark olmadığı için araçlarını ara sokaklara park etmektedir. Bahçe içerisinde ağaçlar arasında bulunan çocuk kütüphanesi caddedeki gürültüden uzaktır. Yapı ana girişi kuzeybatı yönünden sağlanmaktadır. Bahçede yeşil alanlar üzerinde çocuklara güvenli bir şekilde vakit geçirebilecekleri oyun ve etkinlik alanı tanımlanmıştır. Çocuk Kütüphanesi iki katlı olup birinci kata yapının güney yönünde bulunan merdiven ile geçiş sağlanmaktadır. Birinci kata geçişte düşey sirkülasyon elemanı olarak sadece merdivenin kullanımı engelli çocuk kullanıcıların erişimini kısıtlamaktadır. Yapı hem zemin katta hem de birinci katta 280 cm kat yüksekliğinde olup çocuklar için uygun yüksekliktedir.

Tablo 4. Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi



Vaziyet Planı



Bir Numaralı Bakış



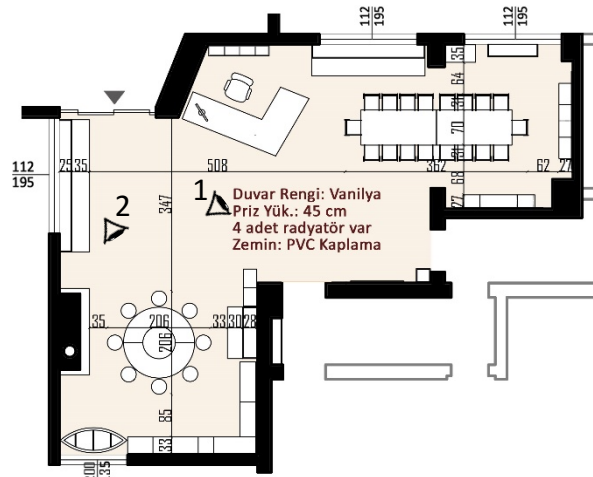
İki Numaralı Bakış

3.2.1. Okuma ve Gösteri Odasının Değerlendirilmesi

Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi zemin kat batı cephesinde bulunan okuma ve gösteri odası 52 m²'dir. L plan tipine sahip mekân ana giriş holü ile doğrudan bağlantısı bulunmakta ve kolay ulaşım sağlanmaktadır. Okuma ve gösteri odasında kitap okuma ve film gösterimi yapılmaktadır. Odanın güney yönündeki bölümde ise hikâye kitaplarının bulunduğu raflar, yuvarlak köşeli oturma birimi ve masa bulunmaktadır (Tablo 5). Pencere önlerinde bulunan radyatörler odanın deniz temalı tasarımına uygun şekilde çocuklara tehlike oluşturmaması amacıyla ahşap malzeme ile kapatılmıştır.

Okuma ve gösteri odası da etkinlik odası gibi 0-9 yaş grubu çocuklar için ayrılmış fakat mekân organizasyonu, donatıların biçimi ve boyutları, fiziksel konfor parametreleri açısından analiz edildiğinde 3-6 yaş grubuna uygun bir mekân olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5. Okuma ve Gösteri Odası



Plan



Bir Numaralı Bakış



İki Numaralı Bakış

Okuma ve gösteri odası mekânsal konfor açısından incelendiğinde; 3-6 yaş grubu standart oturma ölçülerine uygun yüksekliği 31 cm olan sandalye, puf ve koltuk olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca raflara güvenli şekilde ulaşım sağlamak amacıyla raf önünde oturma alanları oluşturulmuştur. Mekân içerisinde bulunan masalar 3-6 yaş grubu için biçim ve boyutları nedeniyle kullanıcılarına uygun

yapılmıştır. Hareketli raf ve koltuklar mekânda esneklik sağlamaktadır (EK 2).

Donatılar yuvarlak köşeli, yumuşak dokulu ve yükseklikleri kullanılacak yaş grubuna uygun ergonomik ölçülere sahiptir. Odanın kuzey yönünde bulunan bölümdeki dikdörtgen biçimli masa ve pencere önünde bulunan koltuk sivri köşeli olması nedeniyle çocuklar için tehlike oluşturmaktadır. Bu bölümde geçici projeksiyon perdesi sayesinde film izlenebilmektedir. Sağır duvarlarda duvara sabitlenmiş çeşitli biçimlerde tasarlanarak ilgi çekmesi sağlanan farklı yüksekliklere sahip raflar bulunmaktadır. Çocukların tek başına ulaşabileceği raf olduğu gibi; 3-6 yaş grubu ergonomik ölçülere uygun olmayan, ebeveyninin yardımı ile ulaşabileceği, üst raf yüksekliği 158 cm olan raflar da yer almaktadır.

Mekân içerisinde prizler zeminden 45 cm yükseklikte bulunmaktadır. Prizlerden bazıları tehlike oluşturmaması için gizlenirken; bazı prizler açık tutularak çocuklar için risk oluşturmaktadır. Okuma odasında çocuk kullanıcıların bulunduğu alandaki pencereler zeminden 85 cm yükseklikte olup; pencere kulpları ise tehlike oluşturmayacak şekilde 144 cm yükseklikte konumlandırılmıştır.

Deniz temalı mobilyalarla düzenlenen mekânda bebek ve çocukların ilgisini çekecek renkler ve donatılar kullanılmıştır. Okuma ve odası zemin kaplama malzemesi olarak anti bakteriyel, anti statik ve kolay temizlenebilir PVC kaplama kullanılmıştır. Bu kaplama 3-6 yaş grubu için uygun olmaktadır. Duvar zemin kaplamasına uygun vanilya renginde saten boya tercih edilmiştir.

Görsel konfor açısından incelendiğinde mekânın; ölçüsü 112x195 cm olan üç adet pencere ve 200x135 cm olan bir pencere ile doğal olarak aydınlatıldığı tespit edilmiştir. Pencereler oda içerisinde kuzey, batı ve güney cephelerinde konumlandırılmıştır. Pencere boyutları ve konumları nedeniyle pencerelerin mekân aydınlatma gücünün yeterli olduğu gözlenmiştir.

İşitsel konfor açısından incelendiğinde; bu mekânın diğer mekânlara ve düşey sirkülasyona geçiş mekânı olarak kullanılmasından dolayı diğer mekânlara göre daha gürültülü bir mekân olduğu tespit edilmiştir. Oda, pencere önlerinde bulunan dört radyatör tarafından ısınmaktadır. Kütüphanenin bulunduğu bölge ve iklim özelliklerinden dolayı hava kirliliğine ve nemden uzaktır.

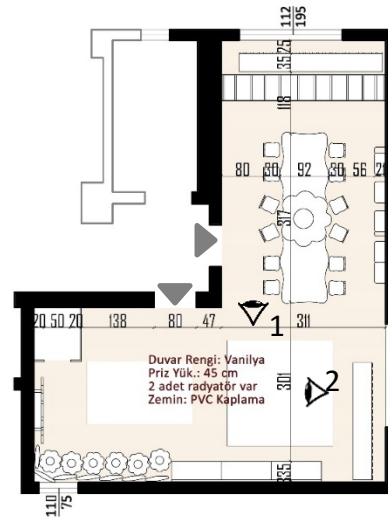
3.2.2. Etkinlik Odasının Değerlendirilmesi

Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi zemin kat doğu cephesinde bulunan okuma odası 37,75 m²'dir. L plan tipine sahip mekâna giriş katta olması

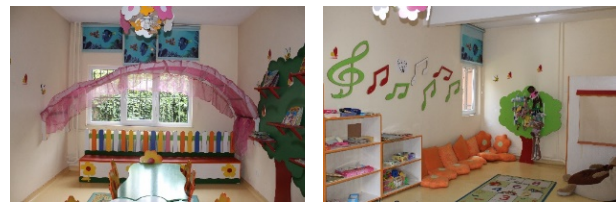
nedeniyle koridorlar ile doğrudan ulaşım sağlanmaktadır. Okuma odasına iki kapıdan geçiş bulunmaktadır. Etkinlik odasında kitap okuma, yer satranç, kukla gösterisi yapılabilecek sahne, legolar ve müzik aletleri bulunmaktadır (Tablo 6). İlgi çekici olması için canlı renkler kullanılmıştır. Etkinlik odasının kuzey yönündeki bölümde duvara sabitlenmiş raflar, pencere önünde ergonomik ölçülere uygun koltuk, masa ve sandalye bulunmaktadır. Odanın güney yönündeki bölümde ise çocukların kullanım rahatlığı açısından uygun olan yastık ve minder; eğitici ve öğretici nitelikte etkinlik ile ilgili ahşap donatılar, satranç ve seksek halısı bulunmaktadır. Pencere önlerinde bulunan radyatörler odanın tasarımına uygun olacak şekilde çocuklara tehlike oluşturmaması amacıyla ahşap malzeme ile kapatılmıştır.

0-9 yaş grubu çocuklar için ayrılmış fakat analiz edildiğinde 0-6 yaş grubuna uygun bir mekân olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 6. Etkinlik Odası



Plan



Bir Numaralı Bakış

İki Numaralı Bakış

Mekânsal konfor açısından incelendiğinde etkinlik odasının, diğer mekânlara kıyasla daha yumuşak dokulu malzemelerle düzenlendiği tespit edilmiştir. 3-6 yaş grubu standart oturma ölçülerine uygun yüksekliği 31 cm olan sandalye bulunmaktadır. Bu sandalye 6-9 yaş aralığına uygun ergonomik ölçülerde olmamakta fakat mekânda bulunan koltuk ile birlikte hem 6-9 yaş grubu çocuklar hem de çocuğuyla ilgilenen ebeveynler oturmak zorunda

kalmaktadır. Aynı şekilde masa 3-6 yaş grubu için ergonomik açıdan kullanıcılarına uygun 55 cm yükseklikte ve toplu etkinliklere imkân verecek ölçüde düşünülmüştür (EK 3).

Etkinlik odasında üst raf yüksekliği 140 cm olan etkinlik malzemelerinin koyulması için farklı yüksekliklere sahip raf bulunmaktadır. Mekânı kullanan yaş grubu düşünüldüğünde sivri köşeli ve fazla yüksek olması nedeniyle ergonomik olarak uygun donatı değildir. 0-6 yaş grubu fiziksel gelişimi düşünülerek oyun ve etkinlik donatılarına yer verilmiştir. Bu donatılar çocuk için tehlike oluşturmayacak şekilde duvara sabit ve yuvarlak köşeli tasarlanmıştır; çocuk hem tek başına hem de ebeveyni ile birlikte kullanacak ölçülerde yapılmıştır. 0-9 yaş grubu zihinsel gelişimi düşünülerek zeminde yumuşak dokulu seksek halısı ve satranç halısı bulunmaktadır.

Mekân içerisinde prizler zeminden 45 cm yükseklikte bulunmakta fakat bazı prizler çocuklar için tehlike oluşturmaktadır. Etkinlik odasında çocuk kullanıcıların bulunduğu alandaki pencereler zeminden 85 cm yükseklikte olup; pencere kulpları ise tehlike oluşturmayacak şekilde 144 cm yükseklikte konumlandırılmıştır.

Etkinlik odası zemin kaplama malzemesi olarak anti bakteriyel, anti statik ve kolay temizlenebilir PVC kaplama kullanılmıştır. Bu kaplama 3-6 yaş grubu için uygun henüz yürümeyen ya da yürüme aşamasında olan 0-3 yaş grubu için hijyen ve güvenlik açısından uygun olmamaktadır. Zemin üzerinde belirli bölgelerde bulunan halı, yastık ve minderler bebeklerin kullanımı için kolaylık sağlamaktadır. Duvar zemin kaplamasına uygun vanilya renginde saten boya tercih edilmiştir.

Görsel konfor açısından incelendiğinde mekânın; ölçüsü 112x195 cm olan iki adet pencere ve 110x75 cm olan bir pencere ile doğal olarak aydınlatıldığı tespit edilmiştir. Pencereler oda içerisinde kuzey, doğu ve güney cephelerinde konumlandırılmıştır. Kuzey ve doğu yönündeki pencerelerin gün ışığını içeriye aktarımı yeterli iken; güney yönünde 110x75 cm ölçüsünde bulunan pencere küçük olması nedeniyle gün ışığını içeriye az aktarmaktadır.

İşitsel konfor açısından incelendiğinde bu odanın; gürültüden uzak bir şekilde konumlandığı tespit edilmiştir. Mekân pencere önlerinde bulunan iki radyatör tarafından ısınmaktadır. Kütüphanenin bulunduğu bölge ve iklim özelliklerinden dolayı hava kirliliğine ve nemden uzaktır.

3.2.3. Okuma Odasının Değerlendirilmesi

Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi birinci katı batı cephesinde bulunan okuma odası 43 m²'dir. L plan

tipine sahip mekâna düşey sirkülasyon ile doğrudan ulaşım sağlanmaktadır. Okuma odasına iki kapıdan geçiş bulunmaktadır. Mekân içerisinde bulunan donatılarla okuma eyleminin gerçekleştirileceği bir hizmet sunmaktadır. Mekânın 14 m²'si ebeveyn oturma alanı olarak kullanılmaktadır. Odanın kuzey batısında manzaraya hâkim bir balkon bulunmaktadır (Tablo 7). Sağır duvarlarda bulunan raflar, çevresindeki oturma birimleri ve işlevine uygun masa ile okuma alanı oluşturulmuştur. Pencere önlerinde bulunan radyatörler odanın tasarımına uygun olacak şekilde çocuklara tehlike oluşturmaması amacıyla ahşap malzeme ile kapatılmıştır.

Tablo 7. Okuma Odası



Bir Numaralı Bakış



İki Numaralı Bakış

Mekânsal konfor açısından incelendiğinde okuma odasının; 9-16 yaş grubu çocuklar tarafından kullanılan bir mekân olduğu tespit edilmiştir. Bu yaş grubu için uygun oturma yüksekliği 40-45 cm olan sandalye bulunmaktadır. Masa ergonomik açıdan kullanıcılarına uygun yükseklikte 75 cm ve karşılıklı iki kişinin kullanabileceği 90 cm genişliğine sahiptir (EK 4).

Dolapların üst raf yükseklikleri 140 cm'dir. Mekânı kullanan yaş aralığının ise ortalama boyu 155 cm civarında olmaktadır. Dolap yükseklikleri mekân kullanıcıları açısından uygun ölçülerdedir. Odada bulunan iki adet hareketli raf mekân içerisinde esnek tasarıma imkân vermesi açısından uygun

donatıdır. Fakat biçimsel olarak üçgen şeklinde olduğu için kitap yerleşiminde sorun oluşturmaktadır. Hareketli raf ve sandalyelerde sivri köşeler yerine yuvarlak köşeli mobilyalar tercih edilerek tehlike oluşturmamasına dikkat edilmiştir. Duvara sabitlenen raf, dolap ve masalarda yuvarlak köşeli mobilya kullanılmamış ergonomik açıdan uygunluk sağlanmamıştır.

Mekân içerisinde prizler zeminden 45 cm yükseklikte bulunmakta ve çocukların erişemeyeceği şekilde çözülmüştür. Okuma odasında çocuk kullanıcıların bulunduğu alandaki pencereler zeminden 85 cm yükseklikte olup; pencere kulpları ise tehlike oluşturmayacak şekilde 144 cm yükseklikte konumlandırılmıştır. Ayrıca ebeveyn oturma alanındaki pencere zeminden 65 cm yükseklikte bulunmaktadır.

Okuma odası zemin kaplama malzemesi olarak anti bakteriyel, anti statik ve kolay temizlenebilir PVC kaplama kullanılmıştır. Duvar zemin kaplamasına uygun nil yeşili renginde saten boya tercih edilmiştir.

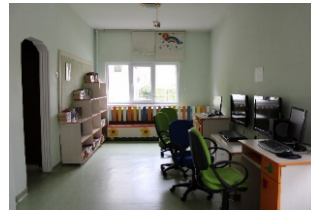
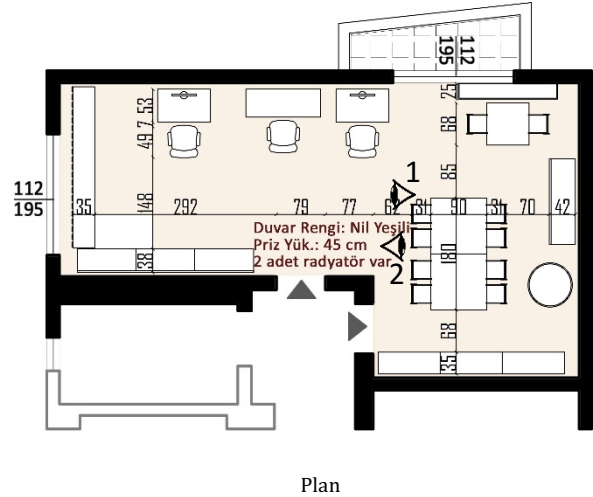
Görsel konfor açısından incelendiğinde mekânın; ölçüsü 112x195 cm olan üç adet pencere ve 200x135 cm olan bir pencere ile doğal olarak aydınlatıldığı tespit edilmiştir. Pencereler oda içerisinde kuzey, batı ve güney cephelerinde konumlandırılmıştır. Pencere boyutları ve konumları nedeniyle pencerelerin mekân aydınlatma gücü yeterli olmaktadır.

İşitsel konfor açısından incelendiğinde bu mekânın sessiz bir mekân olduğu tespit edilmiştir. Birinci katta ve yeşil alan içerisinde bulunmasından dolayı dışarıdan gelen sesler mekân içinde kullanıcıları fazla etkilememektedir. Mekân pencere önlerinde ve ebeveyn oturma alanında bulunan üç radyatör tarafından ısınmaktadır. Kütüphanenin bulunduğu bölge ve iklim özelliklerinden dolayı hava kirliliğine ve nemden uzaktır.

3.2.4. Bilgisayar Odasının Değerlendirilmesi

Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi birinci katı doğu cephesinde bulunan bilgisayar odası 31 m²'dir. L plan tipine sahip mekâna iki yerden giriş sağlanmaktadır. Okuma, bilgi teknoloji gereksiniminin karşılandığı bilgisayarlar ve oyun oynama eylemi bir arada konumlandırılmıştır. Sağır duvarlarda bulunan raflar ve çevresindeki oturma birimleri ile okuma alanı oluşturulmuştur (Tablo 8). Konut işlevinde iken kullanılan balkon; çocuk kütüphanesine dönüştürüldükten sonra çocuklara tehlike oluşturmaması için kullanıma kapatılmıştır. Bilgisayar odası 7-11 ile 11-16 yaş grubu çocuklar tarafından kullanılan bir mekândır.

Tablo 8. Bilgisayar Odası



Bir Numaralı Bakış



İki Numaralı Bakış

Aynı mekân içerisinde sesli ve sessiz eylemlerin bir arada yapılmasına imkân tanınması, çocukların dikkatini dağıtacağı için analiz sonucunda mekânsal konfor açısından uygun olmadığı tespit edilmiştir. 7-11 yaş grubu çocuklar için düzenlenen masa tek tip olup 90 cm genişliğinde ve yüksekliği 56 cm'dir. Bu yaş grubu için uygun oturma yüksekliği 31 cm olan sandalye bulunmaktadır. 7-11 yaş grubu için satranç oynamaları için 68 cm genişliğinde masa konumlandırılmıştır. 7-11 yaş grubu için düzenlenen masa ve sandalye ergonomik açıdan 11-16 yaş grubuna uygun değildir. 11-16 yaş grubu için oda içerisinde tek uygun alan bilgisayar kullanım alanında bulunan masa ve sandalyedir (EK 5).

Dolapların üst raf yükseklikleri 140 cm'dir. Mekânı kullanan yaş aralığının ise ortalama boyu 155 cm civarında olmaktadır. Dolap yükseklikleri mekân kullanıcıları açısından uygun ölçülerde fakat üst rafa ulaşım bazı kullanıcılar için zorlayıcı olmaktadır. Hareketli raf ve sandalyelerde sivri köşeler yerine yuvarlak köşeli mobilyalar tercih edilerek tehlike oluşturmamasına dikkat edilmiştir. Duvara sabitlenen raf, dolap ve masalarda yuvarlak köşeli mobilya kullanılmamış ergonomik açıdan uygunluk sağlanmamıştır.

Mekân içerisinde prizler zeminden 45 cm yükseklikte bulunmakta ve çocukların erişemeyeceği şekilde çözülmüştür. Bilgisayar ve okuma odasında bulunan pencereler zeminden 85 cm yükseklikte olup, pencere kulpları ise tehlike

oluşturmayacak şekilde 144 cm yükseklikte konumlandırılmıştır.

Bilgisayar ve okuma odası zemin kaplama malzemesi olarak anti bakteriyel, anti statik ve kolay temizlenebilir PVC kaplama kullanılmıştır. Duvar zemin kaplamasına uygun nil yeşili renginde saten boya tercih edilmiştir.

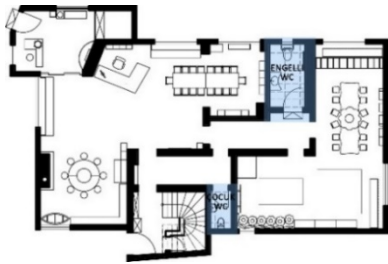
Görsel konfor açısından incelendiğinde mekânın; ölçüsü 112x195 cm olan iki adet pencere ile doğal olarak aydınlatıldığı tespit edilmiştir. Pencere oda içerisinde doğu ve kuzey cephelerinde konumlandırılmıştır. Kuzey cephesinde bulunan pencere mekân boyutlarının orantısız olmasından dolayı gün ışığını yeterli bir şekilde aktaramamakta iken; doğu cephesinde bulunan pencerenin mekân aydınlatma gücü yeterli olmaktadır.

İşitsel konfor açısından incelendiğinde bilgisayar odasının bina içerisinde sakin bir konumda olduğu tespit edilmiştir. Mekân pencere önlerinde bulunan iki radyatör tarafından ısınmaktadır. Kütüphanenin bulunduğu bölge ve iklim özelliklerinden dolayı hava kirliliğine ve nemden uzaktır.

3.2.5. Tuvaletlerin Değerlendirilmesi

Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'nde kullanıcı çeşitliliğine göre tuvalet mekânlarının tasarımı farklılaştırılmıştır. Kütüphanenin zemin katında engelli ve çocuk tuvaleti; birinci katında ise ebeveyn ve idari personel tuvaletleri konumlandırılmıştır (Tablo 9).

Tablo 9. Tuvaletlerin Konumu



Zemin Kat Planı



Birinci Kat Planı

Çocuk tuvaletinde klozet 30 cm yüksekliğinde; lavabo ise 69 cm yüksekliğinde olup ergonomik ölçülere uygundur. Engelli tuvaleti donatıları engelli

kullanıcılar için uygun konumda ve ölçülerdedir (Tablo 10).

Tablo 10. Çocuk ve Engelli Tuvalet Ölçüleri



Çocuk Tuvaleti



Engelli Tuvaleti

4. Sonuç-Değerlendirme

Çalışma kapsamında seçilen Karabük Bebek Kütüphanesi ve Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi, yayınlanmış standart ve ilkeler dikkate alınarak mekân ve donatılarının ergonomik açıdan uygunluğunun tespiti yapılmıştır. Kütüphanelerde bulunan mekân ve donatıların bebek ve çocuklar için uygunlukları ekte verilen ölçü ve fotoğraflar üzerinden analiz edilmiştir. Kütüphanelerin kullanım sürecinde, bebek ve çocukların karşılaştığı sorunlar mekânsal konfor, görsel konfor ve işitsel konfor parametreleri üzerinden değerlendirilmiştir. Karabük bebek kütüphanesi standart ve tasarım kriterleri çerçevesinde değerlendirildiğinde mekânsal, görsel ve işitsel konfor açısından eksikliklerinin olduğu tespit edilmiştir (Tablo 11).

Tablo 11. Karabük Bebek Kütüphanesi'nin Standart ve Tasarım İlkeleri Kapsamında Değerlendirilmesi

		Standartlar ve Tasarım İlkeleri	Karabük Bebek Kütüphanesi
Mekânsal Konfor	Malzeme	-Temizlenebilir	Zeminin halı ile kaplanmaması, eylemlerin tek bir mekânda yapılmasından dolayı bebekler için steril bir alan olmaması nedeniyle mekânın bu standart ve tasarım ilkeleri ile örtüşmediği gözlenmiştir.
		-Dayanıklı	
		-Alerjik reaksiyonlara karşı dayanıklı	

	Mekânın Kullanıcısına Uygunluğu	-Kolay erişim -Taşıt ve bebek arabaları için park alanı -Engelliler için hizmetler -Esnek mekânlar -Uygun mekân yüksekliği	Tüm kullanıcılar için kolay erişimin sağlanması, mekân yüksekliğinin asma tavan ile uygun hale getirilmesinin standart ve tasarım ilkeleri ile örtüştüğü; tek bir mekândan oluştuğu için esnek mekân anlayışının olmadığı gözlenmiştir. Kütüphaneye ait otopark bulunurken; bebek arabaları için park alanının olmadığı görülmüştür.
	Donatıların Kullanıcısına Uygunluğu	Yalın, kolay anlaşılır mobilyalar Yumuşak, temizlenebilir minderler -2-3 yaş grubuna uygun yükseklikte sandalye (25-30 cm) ve masa (45-50 cm) Ahşap malzeme kullanımı Kapaksız, sabit dolaplar	Mobilyaların yalın ve kolay anlaşılır olması, yumuşak ve temizlenebilir minderlerin bulunması, ahşap malzeme kullanılması ve dolapların kapaksız ve sabit olması standart ve tasarım ilkeleri ile örtüşmektedir. Sandalye (31 cm) standartlara uygun iken; masa (55 cm) bu yaş grubu için uygun yükseklikte değildir.
Görsel Konfor	Aydınlatma	-Doğal ve Yapay Aydınlatma	Doğal ve yapay aydınlatma ile aydınlatılmaktadır. Pencere boyutları büyük olsa da mekân büyüklüğünden dolayı doğal aydınlatma yeterli gelmemektedir.
	Renk	-Bebeklerin dikkatini dağıtmayan, sakinleştirici renkler	Standart ve ilkelere uygun renklerin kullanıldığı gözlenmiştir.
	Doku	-Bebeklerin gelişimi için farklı dokuların kullanımı	Eğitim materyalleri ve donatılarda farklı dokuların kullanıldığı gözlenmiştir.
İşitsel Konfor	Ses Düzeyi	-Gürültüden uzak, sakin mekânlar	Mekân gürültüden uzak sessiz bir konumdadır.

Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi yeniden işlevlendirme ile oluşan bir yapı olduğu için, bazı mekânların bebek ve çocuklar için uygun olmadığı tespit edilmiştir. Bunun yanında Karabük bebek kütüphanesine kıyasla daha nitelikli hizmet verdiği değerlendirilmeler sonucunda ortaya çıkmıştır (Tablo 12). Analiz sonucunda mekânlara birbirinden farklı işlevlerin verildiği, donatıların işlev ve kullanıcı yaş grubuna göre ergonomik tasarım kriterlerine dikkat edilerek tasarlanmaya çalışıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 12. Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'nin Standart ve Tasarım İlkeleri Kapsamında Değerlendirilmesi

		Standartlar ve Tasarım İlkeleri	Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi
Mekânsal Konfor	Malzeme	-Temizlenebilir -Dayanımlı -Alerjik reaksiyonlara karşı dayanıklı	Duvar ve donatılarda tercih edilen malzemelerin standart ve tasarım ilkeleri ile örtüştüğü, zeminde anti bakteriyel PVC kaplama malzemesinin kullanıldığı gözlenmiştir.
	Mekânın Kullanıcısına Uygunluğu	-Kolay erişim -Taşıt ve bebek arabaları için park alanı -Engelliler için hizmetler -Esnek mekânlar -Uygun mekân yüksekliği	Kolay erişimin sağlandığı bu yapı, yeniden işlevlendirildiği için mekânsal açıdan standart ve tasarım ilkeleri ile örtüşmediği tespit edilmiştir. Engellilerin birinci kata ulaşımı için asansör bulunmamaktadır. Kütüphaneye ait otopark bulunmamaktadır. Taşıtlar cadde ve sokaklara park edilmektedir.
	Donatıların Kullanıcısına Uygunluğu	Yalın, kolay anlaşılır mobilyalar Yumuşak, temizlenebilir minderler Ahşap malzeme kullanımı Kapaksız, sabit dolaplar	Mobilyaların yalın, kolay anlaşılır ve her yaş grubuna uygun boyut ve biçimlerde donatıların olması, ahşap malzeme kullanımı, dolapların kapaksız ve sabit olması standart ve tasarım ilkeleri ile örtüşmektedir.
Görsel Konfor	Aydınlatma	-Doğal ve Yapay Aydınlatma	Bazı mekânların orantısız bozukluklarından dolayı günışığının yeterli bir şekilde alınmadığı gözlenmiştir.
	Renk	-Bebeklerin dikkatini dağıtmayan, sakinleştirici renkler	Standart ve ilkelere uygun renklerin kullanıldığı gözlenmiştir.
	Doku	-Bebeklerin gelişimi için farklı dokuların kullanımı	Eğitim materyalleri ve donatılarda farklı dokuların kullanıldığı gözlenmiştir.
İşitsel Konfor	Ses Düzeyi	-Gürültüden uzak, sakin mekânlar	Yapı gürültünün az olduğu bir konumdadır. Fakat bazı mekânların diğer mekânlara kıyasla daha gürültülü olduğu tespit edilmiştir.

Bebek ve çocuk kütüphaneleri konusu ile ilgili literatür araştırması yapılırken bebek ve çocuk kütüphanelerini ergonomik açıdan irdeleyen Türkçe kaynakların fazla olmadığı görülmüştür. Bu çalışma, bebek ve çocuk kütüphanesi mekânları konusunda yayınlanmış standart ve ergonomik tasarım prensiplerini içermesi, örneklem alan olarak seçilen yapıların yetersizliklerinin ortaya konulması ve gelecekte tasarlanması planlanan bebek ve çocuk kütüphanelerinin tasarımında yardımcı olması bakımından önemlidir. Tespit edilen sorunlar mekân, donatılar ve mekânı kullanan yaş grubu göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir.

Çalışma sonucunda Karabük Bebek Kütüphanesi ve Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi olarak kullanılan yapıların bebek ve çocuk kütüphanesi niteliğinde yapılmadığı, yeniden işlevlendirilerek kullanımı düşünüldüğünde, bebek ve çocuklar için mekân ve donatılarında eksiklikler bulunduğu açıktır. Türkiye’de yakın zamanda gelişim göstermeye başlayan bebek ve çocuk kütüphanelerinden ikisinin araştırıldığı bu çalışmanın ileride yapılacak kütüphanelerde standart ve tasarım kriterlerine; mekânsal konfor, görsel konfor ve işitsel konfor parametrelerine dikkat edilmesini sağlayarak faydalı olacağı düşünülmektedir.

Teşekkür

Bu çalışma 25. Ulusal Ergonomi Kongresi kapsamında sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Çıkar Çatışması

Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Kaynaklar

- Alkan, İ. (2017, Ocak). Bebek ve Çocuk Bakım Odaları Tasarımına Yönelik Ergonomik Tasarım Modeli Önerisi. Doktora Tezi. İstanbul.
- Aydın, N., & Aydemir, I. (2018). Çocuk Mobilyası Üzerine Bir Değerlendirme. Yakın Makale Dergisi, 31-41.
- Baran, M., Yılmaz, A., & Yıldırım, M. (2007). Okul Öncesi Eğitimin Önemi ve Okul Öncesi Eğitim Yapılarındaki Kullanıcı Gereksinimleri: Diyarbakır Huzurevleri Anaokulu Örneği. D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 27-44.
- Delice Güller, E., & Bilbay, P. (2016). Kütüphane Yapılarında Okul Öncesi Çocuklara Yönelik İnteraktif Mekanların İrdelenmesi. Türk Kütüphaneciliği, 398-414.
- Engelliler İçin Evrensel Standartlar Kılavuzu . (2012). İstanbul.
- Gönen, M., Temiz, N., & Can Akbaş, S. (2015). Erken Çocukluk Döneminde Çocuk Kütüphanelerinin Rolü ve Önemi: Bir Kütüphane Programı Örneği. 1-13.
- Hazırlar, M. A. (2004). Halk Kütüphanelerinde İç Mimari. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Neufert, E. (2000). Yapı Tasarımı. İstanbul.
- Özcan, M. (2012, Ocak). Okulda Üniversite Modelinde Kavramsal Çerçeve: Eylemdeki Vizyon. İstanbul.

- Pallasmaa, J. (2011). Tenin Gözleri.çev., Aziz Ufuk Kılıç, YEM Yayınları.
- Sağocak, M. D. (2005). Ergonomik Tasarımda Renk. Derleme, 77-83.
- Sofuoğlu, S. D., & Kuşçuoğlu, M. (2009). Çocuk ve Mobilya. I.Ulusal Batı Karadeniz Ormanlık Kongresi Bildiriler Kitabı.
- Temel, S. C., & Canbay Türkyılmaz, Ç. (2018). Geleneksel Safranbolu Evi'nin İşlevsel Dönüşümünde Ergonomik Tasarım Faktörlerinin Değerlendirilmesi: Curtlar Evi Örneği, Dergipark, 163-175
- Tapkı, S., & Canbay Türkyılmaz, Ç. (2018). İlköğretim Yapılarında Ergonomi Kavramının İncelenmesi: Farklı Tasarım Anlayışlarına Sahip İki İlkokul Yapısının Karşılaştırılması. Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi, 220-233.
- Yıldırım, K., & Kasal, Ö. (2005). Çizim Mekanlarında İnsan - Eylem - Donatı Elemanı İlişkileri Üzerine Bir Araştırma. Politeknik Dergisi, 289-299.
- Yıldız, A. K., Yalçınkaya, B., & Saydam, V. (2018). İstanbul'daki Halk Kütüphanelerinin Okul Öncesi Dönem Çocuklara Uygunluğunun Değerlendirilmesi. DTCF Dergisi.
- Yılmaz, B., & Ekici, S. (2011). Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kuruluşları Federasyonu (IFLA).

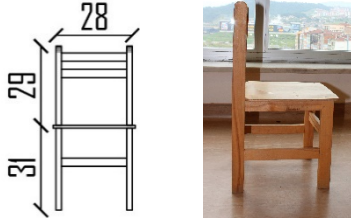
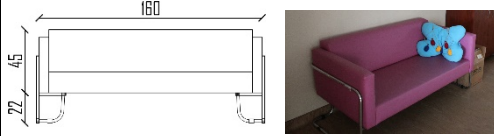
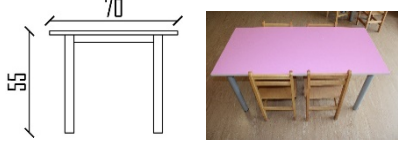


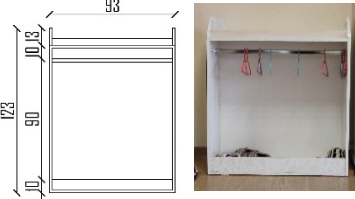
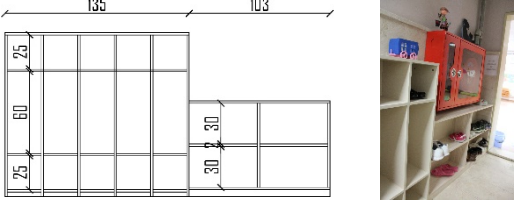

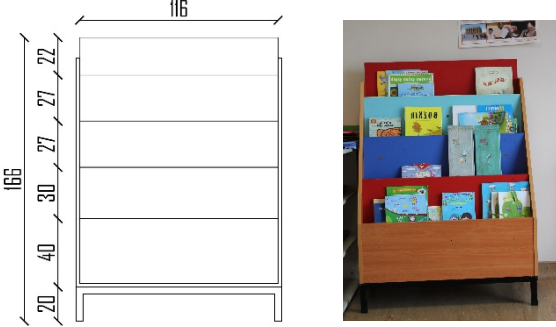

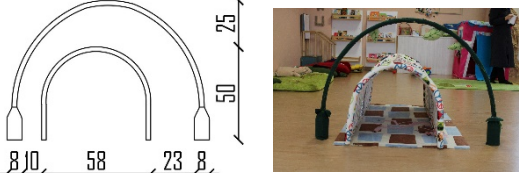
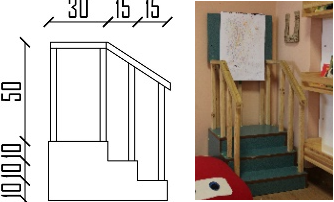
[URL-1] Önce Okul Öncesi > Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Bulunması Gereken Young Adults Section, <https://www.ifla.org/libraries-for-children-and-ya>, [Ziyaret Tarihi: [11.03.2019]

[URL-2] Kültür ve Turizm Bakanlığı > Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü, <http://www.kygm.gov.tr/TR131/kutuphaneler.html>, [Ziyaret Tarihi: [23.06.2019]

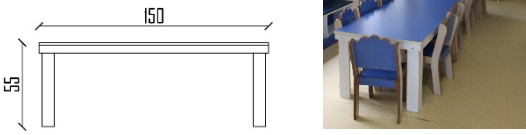
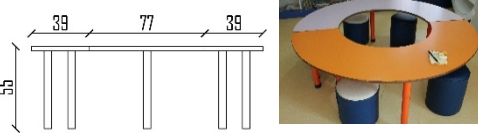
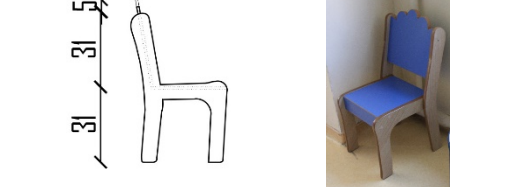
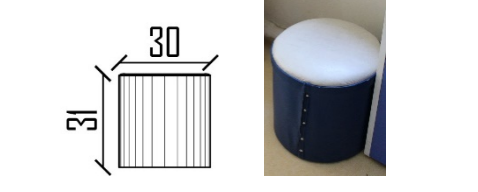
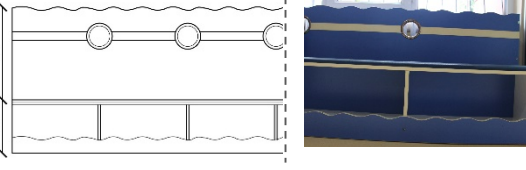
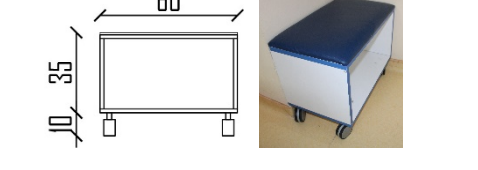
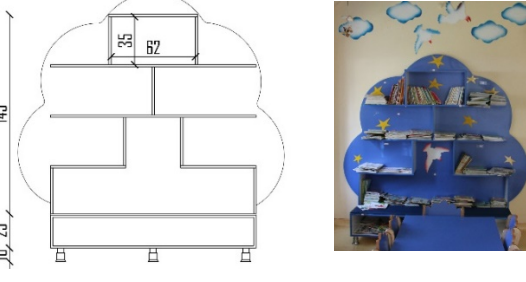
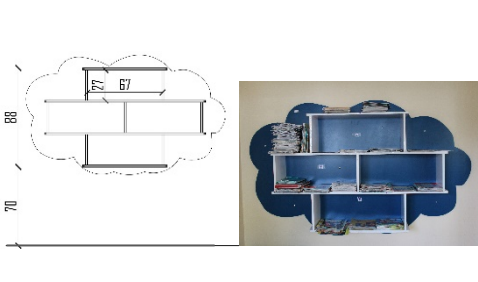
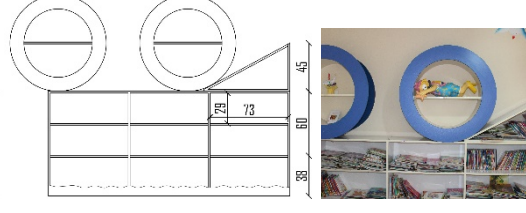
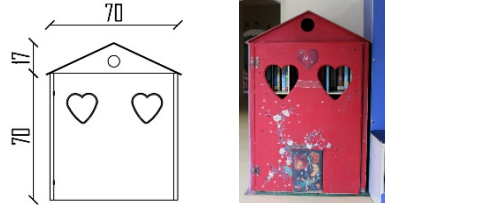
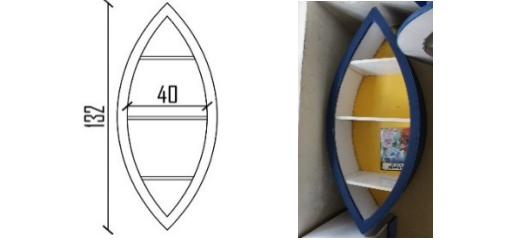

[URL-3] ECA Sanal Market, <https://www.ecasanalmarket.com/serel-klozetler-asma-klozetbide-klozetklozet-rezervuar>, [Ziyaret Tarihi: [25.06.2019]

[URL-4] Önce Okul Öncesi > Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Bulunması Gereken Fiziksel Özellikler, <https://onceokuloncesi.weebly.com/304ccedil-mekanlar305n-yap305-oumlzellikleri.html>, [Ziyaret Tarihi: [22.05.2019]

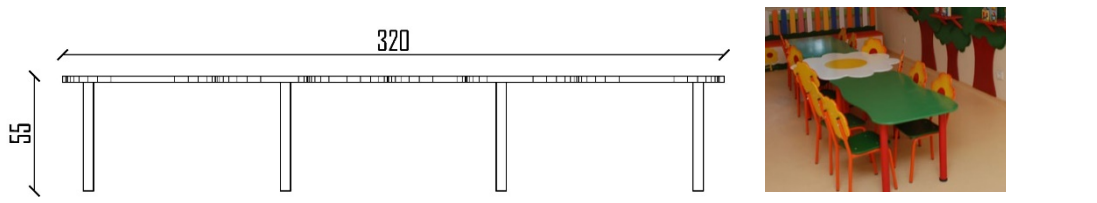
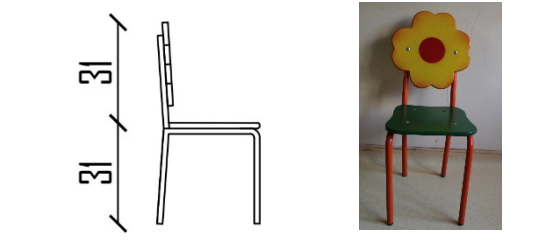
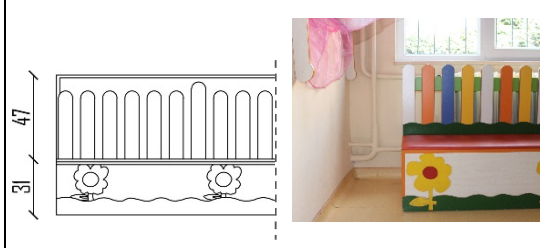
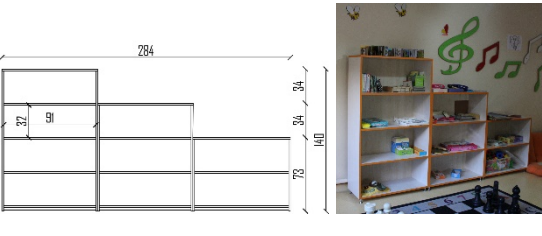

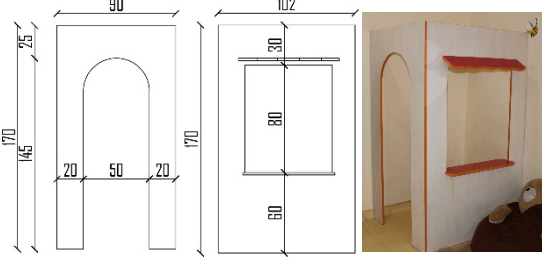
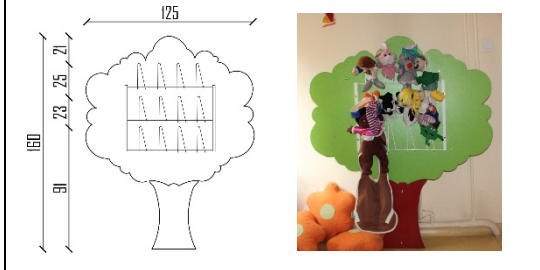
EK 1 - Karabük Bebek Kütüphanesi İç Mekân Donatıları

<p>Sandalye /Koltuk</p>		
		
		
		
<p>Raf / Masa</p>		
<p>Etkinlik Donatıları</p>		

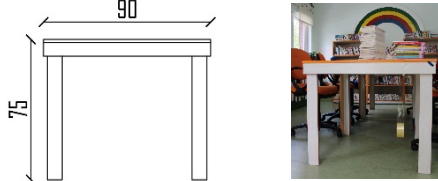
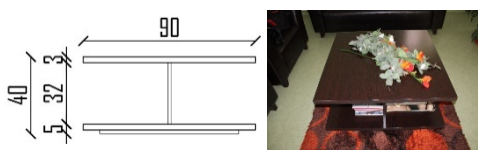
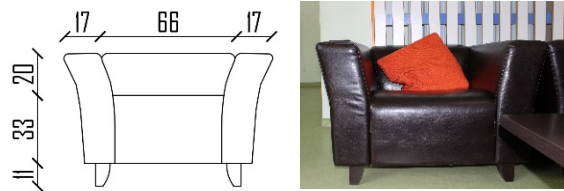

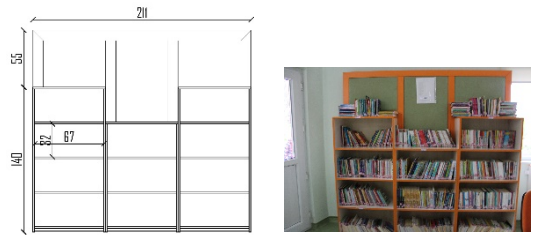
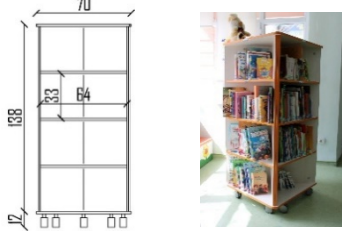
EK 2 - Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi Okuma ve Gösteri Odası İç Mekân Donatıları

<p>Masa</p>		
<p>Sandalye / Koltuk</p>		
<p>Sandalye / Koltuk</p>		
<p>Raf / Dolap</p>		
<p>Raf / Dolap</p>		
<p>Raf / Dolap</p>		

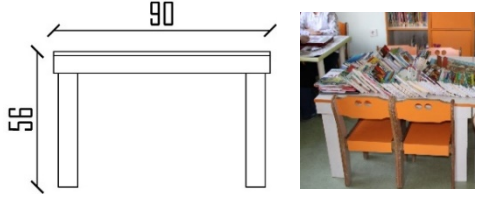
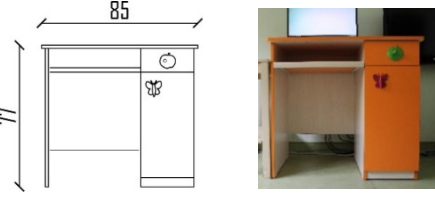
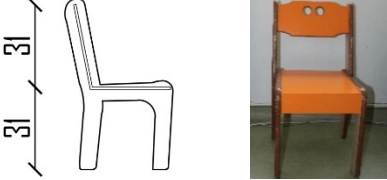
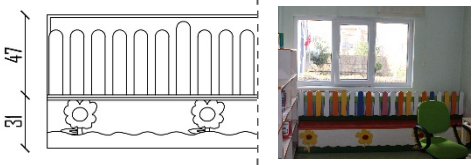
EK 3 - Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi Etkinlik Odası İç Mekân Donatıları

Masa	
Sandalye / Koltuk	 
Raf	 
Etkinlik Donatıları	 

EK 4 - Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi Okuma Odası İç Mekân Donatıları

Masa		
Sandalye /Koltuk		
Raf / Dolap		

EK 5 - Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi Bilgisayar ve Okuma Odası İç Mekân Donatıları

Masa		
Sandalye / Koltuk		
Raf / Dolap	